

تحلیلی بر تالاب‌های فهرست مونترو

اسما رافعی^۱ و افشین دانه کار^۲

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد محیط‌زیست، دانشگاه تهران،
دانشکده منابع طبیعی، گروه محیط‌زیست
^۲ استاد دانشگاه تهران، دانشکده منابع طبیعی، گروه محیط‌زیست

۱۹۷۱ (۱۳ بهمن ۱۳۴۹) در شهر رامسر شکل گرفت و از سال ۱۹۷۵ به اجرا درآمد. در حال حاضر، کنوانسیون رامسر شامل ۱۷۱ کشور عضو با بیش از ۲۴۱۰ سایت تعیین شده است که در مجموع نزدیک به ۲۵۴ میلیون هکتار مساحت دارند. این کنوانسیون معیارهایی برای گزینش و انتخاب تالاب‌های دارای اهمیت جهانی طراحی نمود تا امکان مقایسه‌ی تالاب‌ها با معیارهای شایستگی انتخاب، ممکن شود. بر همین اساس فهرستی در کنوانسیون رامسر به نام فهرست مونترو منتشر می‌شود که مربوط به تالاب‌هایی است که از معیارهای کنوانسیون رامسر فاصله گرفته‌اند و به‌طور موقت از فهرست تالاب‌های رامسر خارج می‌شوند. در حال حاضر ۴۹ سایت از ۲۷ کشور جهان در فهرست مونترو قرار دارد. بیشترین سایت‌های مونترو مربوط به کشور یونان با ۷ سایت و پس از آن مربوط به ایران با ۶ سایت است. ضمن توجه به ارتقاء کیفیت تالاب‌های کشور، بخصوص تالاب‌های فهرست کنوانسیون رامسر، لازم است اهتمام ملی و پشتیبانی فنی و کارشناسی توسط دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی محیط‌زیستی، نسبت به بهبود شرایط محیط‌زیستی ۶ سایت ایران در فهرست مونترو و تنظیم لوایح فنی برای خروج این تالاب‌ها از فهرست یاد شده صورت گیرد.

کلمات کلیدی: تالاب، کنوانسیون رامسر، سایت رامسر و فهرست مونترو

مقدمه

اکوسیستم‌های تالابی یکی از پیچیده‌ترین، پرتنوع‌ترین و پر تولیدترین اکوسیستم‌های خشکی محسوب می‌شوند که شمار زیادی از گیاهان و جانوران را به خود وابسته و خدمات متعددی برای انسان فراهم آورده‌اند. تالاب‌ها طیف وسیعی دارند و اصطلاحات متعددی برای توصیف انواع آن به کار گرفته می‌شود، با این‌وجود انواع و طبقه‌بندی آن‌ها تحت تأثیر کنوانسیون رامسر دچار تحولات زیادی شده

چکیده

اکوسیستم‌های تالابی یکی از پیچیده‌ترین، پرتنوع‌ترین و پر تولیدترین اکوسیستم‌های خشکی محسوب می‌شوند که شمار زیادی از گیاهان و جانوران را به خود وابسته و خدمات متعددی برای انسان فراهم آورده‌اند. کنوانسیون حفاظت از تالاب‌ها در تاریخ ۲ فوریه سال

و جریان‌های آبی (رود، جویبار، آبشار) را شامل نمی‌شدند. اما از زمان شکل‌گیری کنوانسیون رامسر نقش و عملکرد تالاب‌ها از وضعیت بوم‌شناختی تکاملی آن‌ها فراتر رفت و از آن‌ها یک سیستم بوم‌شناختی طبیعی و شبه طبیعی فراگیر ساخته شد. مطابق ماده ۱-۱ کنوانسیون رامسر تالاب‌ها نواحی هستند که می‌تواند علفزارهای تالابی (Marshes)، ماندهاب (Fen)، توربزار، یا پیکره‌های آبی که به صورت طبیعی یا انسان‌ساخت، دائمی یا موقت، با آب جاری یا ساکن، شیرین، لب شور (Brackish) و شور، مشاهده شود. حتی بخشی از آب‌های کرانه‌های دریایی که بر مبنای پایین‌ترین میزان جزر، ۶ متر عمق داشته باشد تالاب محسوب می‌شود. با این وجود کنوانسیون در ماده ۲-۱ نیز تصریح می‌کند، اراضی حاشیه‌ای و بلافصل پهنه‌های آبی و نواحی ساحلی همجوار تالاب‌ها، جزایر و پیکره‌های آبی دریایی با اعماق بیش از ۶ متر را نیز می‌توان حسب ضرورت در ردیف تالاب‌ها قلمداد نمود.

است. پیش از کنوانسیون رامسر تالاب‌ها آخرین مرحله از تکامل یک اکوسیستم آب شیرین داخل خشکی تلقی می‌شدند که از چند مرحله دریاچه‌های الیگوتروفیک (Oligotrophic Lakes)، دریاچه‌های مزوتروفیک (Mesotrophic Lakes) و دریاچه‌های بوتروفیک (Eutrophic Lakes) گذر نموده و سرانجام در مرحله دریاچه‌های دیستروفیک سیمایی پیدا می‌کردند که تالاب خوانده می‌شدند. این دسته از پیکره‌های آبی شرایط باتلاقی با هوموس بالا، آب قهوه‌ای و غلظت زیاد اسید هومیک داشتند. حاشیه این دریاچه‌های باتلاقی، پر از تورب بود و به تدریج به خلاش‌های توربی (Peat bogs) و سپس به توربزار (Peatland) تبدیل می‌شوند. این دریاچه‌ها عمیق یا کم عمق‌اند و از نظر حجم اکسیژن فقیر محسوب می‌شوند. جمعیت جانوری آن‌ها گرایش به گونه‌های دوزیست و اغلب وابسته به خشکی دارد و جمعیت حشرات و لارو آن‌ها در آن چشمگیر است. در عمل مطابق تحولات بوم‌شناختی، تالاب‌ها پهنه‌های آب شور، آب‌های ساحلی

کنوانسیون رامسر

کنوانسیون حفاظت از تالابها در تاریخ ۲ فوریه سال ۱۹۷۱ (۱۳ بهمن ۱۳۴۹) در شهر رامسر شکل گرفت و از سال ۱۹۷۵ به اجرا درآمد (Ramsar/C, 2019). استفاده عاقلانه از اکوسیستم‌های آبی از طریق تعیین سایت‌های واجد شرایط به‌عنوان تالاب‌هایی با اهمیت بین‌المللی از وظایف اصلی این کنوانسیون به حساب می‌آید که به سایر اهداف این کنوانسیون می‌توان به تضمین حفاظت از طریق اقدامات محلی، منطقه‌ای، ملی و همکاری بین‌المللی در جهت نیل به توسعه پایدار در سراسر جهان اشاره کرد (رمضانی‌قوام‌آبادی و سنایی‌پور، ۱۳۹۲). در حال حاضر، کنوانسیون رامسر شامل ۱۷۱ کشور عضو با بیش از ۲۴۱۰ سایت

تعیین شده است که در مجموع نزدیک به ۲۵۴ میلیون هکتار مساحت دارند (Ramsar/C1, 2021). این کنوانسیون معیارهایی برای گزینش و انتخاب تالاب‌های دارای اهمیت جهانی طراحی نمود تا امکان مقایسه‌ی تالاب‌ها با معیارهای شایستگی انتخاب، ممکن شود. نخستین معیارهای تدارک دیده شده مربوط به سال ۱۹۸۰ بود و در سال‌های ۱۹۸۷ و ۱۹۹۰ این معیارها بازبینی و به روز رسانی شد (Ramsar/C, 2009). تالاب‌های منتخب، برای واجد شرایط بودن در تعیین سایت رامسر، حداقل یکی از ۹ معیار تعیین شده باید در تالاب موردنظر در جریان باشد (Ramsar Convention, 1971; Gaget, 2020):

۱. معیارهای مربوط به تالاب‌های معرف و منحصر به فرد

مشمول بر ۴ دسته شاخص (a,b,c,d) که معرف بودن در سطح جغرافیای زیستی، معرف بودن نقش هیدرولوژیک و اکولوژیک منطقه و منحصر به فرد بودن را شامل می‌شد.

۲. معیارهای عمومی بر اساس گیاهان یا جانوران
مشمول بر ۴ دسته شاخص (a,b,c,d) که دارا بودن گونه‌های حفاظتی، اهمیت برای نگهداری تنوع ژنتیکی و اکولوژیک، اهمیت زیستگاهی و معرف بودن برای گونه‌های اندمیک را شامل می‌شد.

۳. معیار ویژه بر اساس پرندگان آب‌زی
مشمول بر ۳ دسته شاخص (a,b,c) که شمار مشخصی از پرندگان آبی و سهم جمعیت یک گونه یا زیرگونه پرندگان وابسته به تالاب از جمله معیارهای این بخش است.

۴. معیارهای ویژه بر اساس ماهیان
مشمول بر ۳ دسته شاخص (a,b,c) که سهمی از گونه یا زیرگونه ماهیان وابسته به تالاب و اهمیت زیستگاهی و نسل‌آوری ماهیان از جمله معیارهای این بخش است.

کنوانسیون رامسر از سال ۱۹۹۶ معیارهای خود را بازبینی نمود و ضمن معرفی معیارهای جدید، راهکارهای انطباق معیارهای جدید و قدیم را نیز معلوم ساخت. معیارهای جدید به شرح زیر است (Ramsar, 2009):

فهرست مونترو^۱

پس از معرفی معیارهای شایستگی کنوانسیون رامسر، همین معیارها برای مدیریت بهینه‌ی کشورهای میزبان تالاب‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد. بر همین اساس فهرستی در کنوانسیون رامسر به نام فهرست مونترو منتشر می‌شود که مربوط به تالاب‌هایی است که از معیارهای کنوانسیون رامسر فاصله گرفته‌اند و به‌طور موقت از فهرست تالاب‌های رامسر خارج می‌شوند. فهرست مونترو فهرستی از تالاب‌های بین‌المللی است که با تغییراتی در ویژگی‌های محیط‌زیستی تالاب‌ها همراه بوده یا در معرض چنین تغییراتی قرار دارند که می‌تواند

گروه اول: تالاب‌های معرف (تالاب‌های شاخص، کمیاب یا منحصر به فرد)

معیار ۱: نمونه‌های شاخص کمیاب یا منحصر به فرد
گروه دوم: نقش بین‌المللی تنوع زیستی تالاب (تالاب‌های دارای اهمیت بین‌المللی برای حفظ تنوع زیستی)

معیار ۲: تالاب‌های پشتیبان کننده گونه‌های آسیب‌پذیر یا در خطر بحران انقراض و یا جوامع بوم‌شناختی در معرض تهدید؛

معیار ۳: پشتیبانی از جمعیت‌هایی از گیاهان یا جانورانی که برای حفظ تنوع زیستی یک منطقه جغرافیایی زیستی خاص اهمیت دارند؛

معیار ۴: پشتیبانی از جمعیت‌هایی از گیاهان و جانوران در طی شرایط نامساعد؛

معیار ۵: پشتیبانی دائم از حداقل ۲۰ هزار پرند آب‌زی؛
معیار ۶: پشتیبانی دائم از ۱٪ افراد جمعیت یک گونه یا زیرگونه از پرندگان آبی؛

معیار ۷: پشتیبانی از سهم قابل توجهی از ماهیان بومی که نشان دهنده فواید و یا ارزش‌های تالاب است؛

معیار ۸: منبع مهم غذایی، محل تخم‌ریزی، محل پرورش نوزادان و یا مسیر مهاجرتی ماهیان؛

معیار ۹: پشتیبانی دائم از ۱٪ افراد جمعیت یک گونه یا زیرگونه از حیوانات وابسته به تالاب (غیر از پرندگان).

تحت تأثیر تحولات تکنولوژیک، گسترش آلودگی و یا دیگر دخالت‌های انسانی باشد (Ramsar/C, 2010).
فهرست مونترو توسط قطعنامه ۴۸ کنفرانس طرف‌های متعاقد (۱۹۹۰) ایجاد شد. قطعنامه ۵۴ کنفرانس (۱۹۹۳) تعیین کرد که فهرست مونترو باید برای سایت‌های آسیب‌دیده برای حفاظتی مثبت در سطح ملی و بین‌المللی مورد استفاده قرار گیرد. قطعنامه ۱. VI (۱۹۹۶) روش‌های دقیق‌تری را برای استفاده از مکانیسم فهرست مونترو با دستورالعمل‌های مربوط به گام‌هایی ایجاد کرد که برای قرار دادن سایت‌های رامسر در فهرست وحذف سایت‌ها از آن مورد استفاده قرار گیرد.

^۱ Montreux Record

سایت‌ها فقط با تصویب طرفین متعاقد، به فهرست اضافه و حذف می‌شوند. در سپتامبر ۲۰۰۷ (شهریور ۱۳۸۶)، ۵۹ سایت رامسر در فهرست مونترو ثبت شدند. در صورت درخواست طرف متعاقد (کشور دارای تالاب آسیب‌دیده)، دبیرخانه ممکن است یک مأموریت فنی به نام «مأموریت مشورتی رامسر ۲» برای تجزیه و تحلیل وضعیت یک یا چند سایت خاص که در مونترو ثبت شده است ارسال کند، مشورت لازم در مورد اقدامات و

مأموریت مشورتی رامسر

حفاظت ویژه به کمک کشورهای عضو در مدیریت و حفاظت از سایت‌های آسیب‌دیده، که ویژگی اکولوژیک آن‌ها تحت تهدید است، صورت می‌گیرد. این مورد از طریق مأموریت مشورتی رامسر که یک مکانیسم کمک فنی است به صورت رسمی توسط توصیه ۴،۷ در سال ۱۹۹۰ به تصویب رسید. هدف اصلی این مکانیسم، ارائه کمک به کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته به طور یکسان در حل مشکلات و تهدیدهای سایت‌هایی است که در فهرست مونترو ثبت شده‌اند. در بیشتر موارد، استفاده از این مکانیسم متشکل از بازدید توسط یک گروه از دو یا چند متخصص است که گزارش خود را در مورد یافته‌ها و توصیه‌های خود ارائه می‌کنند. پس از دریافت درخواست از طرف متعاقد، دبیرخانه موافقت‌نامه مرجع مأموریت با مقامات ذی‌ربط را تشخیص می‌دهد و نوع تخصصی را که برای گروه ملاقاتی لازم است، تعیین می‌کند. پیش‌نویس گزارش گروه برای بررسی مجدد به مقامات که مأموریت را درخواست کرده‌اند، ارائه می‌شود و گزارش نهایی تجدیدنظر شده آن به سندی عمومی تبدیل می‌شود که می‌تواند مبنایی برای اقدام حفاظت در سایت باشد. بین سال‌های ۱۹۸۸ و ۲۰۰۷، مکانیسم مأموریت مشورتی رامسر در ۵۸ سایت رامسر مورد استفاده قرار گرفته است. مأموریت‌های اولیه شامل یک دیدار کوتاه از سوی یکی از اعضای کادر فنی دبیرخانه بود، اما طی سال‌ها ترجیح بر این شد که مأموریت‌ها رسمی‌تر و دقیق‌تر شوند در نتیجه این روند شامل گروه‌های چندرسانه‌ای و در مواردی با

ارزیابی مطلوب انجام می‌شود که تا یک سایت از مونترو خارج شود. زمانی که این اقدامات به نحو مطلوب صورت گیرد خروج سایت از فهرست با موفقیت انجام می‌شود (Ramsar/C, 2010). کشورهای میزبان فرصت دارند تا با ارتقاء مدیریت و اصلاح شرایط، معیارهای فرو کاسته را بهبود داده و تالاب را به فهرست رامسر بازگردانند (Ramsar/C, 2020).

همکاری سایر سازمان‌ها مانند کنوانسیون میراث جهانی، اتحادیه جهانی حفاظت از طبیعت^۳، سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد^۴ (Ram-sar/C, 2007). از این رو کنوانسیون رامسر پرسشنامه‌ای را برای تالاب‌های در دو بخش در نظر گرفت که به شرح زیر است (Ramsar/C, 2015):

بخش اول: اطلاعاتی برای ارزیابی احتمالی درج یک سایت رامسر ذکر شده در فهرست مونترو

الف) ماهیت تغییر

۱. نام سایت؛
۲. ذکر معیارهای رامسر برای اسم‌نویسی سایت به‌عنوان سایت بین‌المللی؛
۳. چکیده‌ای از توصیفات ویژگی محیط‌زیستی؛
۴. بررسی اجزای اکولوژیک، فرایندها و خدمات تحت تأثیر تغییرات/ به‌عنوان مثال تغییرات نامطلوب ناشی از فعالیت‌های انسانی؛
۵. ماهیت و میزان تغییر/ احتمال تأثیر تغییر در شرایط اکولوژیک سایت؛
۶. دلیل تغییرات ایجاد شده؛

ب) اقدامات مدیریتی در محل

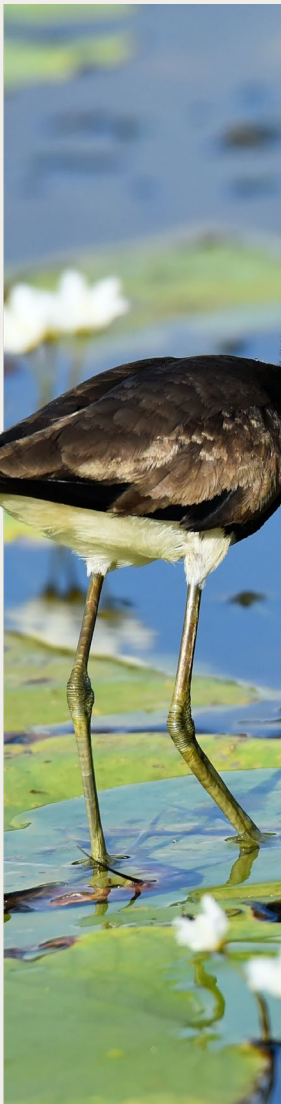
۷. تاریخ ارسال آخرین برگه اطلاعات رامسر (RIS)؛
۸. برنامه پایش موجود در سایت، در صورت وجود (شرح روش‌ها، اهداف و ماهیت داده‌ها و اطلاعات جمع‌آوری شده)؛
۹. روش‌های ارزیابی در صورت وجود (نحوه استفاده از اطلاعات به‌دست‌آمده از برنامه نظارت)؛
۱۰. اقدامات بهبودی و ترمیمی در صورت وجود یا برنامه‌ریزی شده تاکنون؛

^۲ RAM

^۳ IUCN: International Union for Conservation of Nature

^۴ UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural

موترو مربوط به کشور یونان با ۷ سایت و پس از آن مربوط به ایران با ۶ سایت است (شکل ۱). لازم به ذکر است که تا سال ۱۳۸۸، ۷ سایت ایران در فهرست موترو قرار داشت و پس از خروج سایت آلمان، آجی گل و آلاگل، این تعداد به ۶ سایت کاهش پیدا کرد. در جدول ۱ تمامی سایت‌های موجود در فهرست موترو با ذکر دلایل آن مشاهده می‌شود.

۱۱. سایر فرآیندهای مداخله‌گر مشابه، پیوند یافته فعال یا برنامه‌ریزی شده، به‌عنوان مثال فرآیندهای تحت سایر توافق‌نامه‌های محیط‌زیستی چندجانبه؛
 ۱۲. لیست پیوست‌های ارائه‌شده توسط طرف قرارداد کشور دارای تالاب آسیب‌دیده (در صورت وجود)؛
 ۱۳. لیست پیوست‌های ارائه‌شده توسط دبیرخانه رامسر (در صورت وجود)؛

بخش دوم: اطلاعاتی برای ارزیابی حذف یا خروج احتمالی یک سایت ذکر شده از فهرست موترو

اقدامات مدیریتی در محل

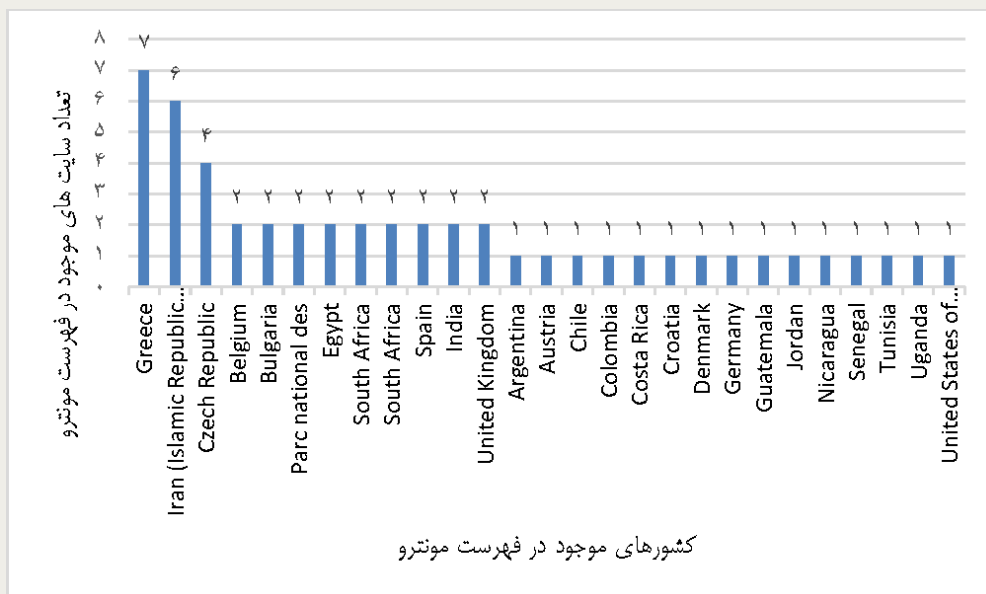
۱. تاریخ ارسال آخرین برگه اطلاعات رامسر (RIS)؛
۲. برنامه پایش موجود در سایت، در صورت وجود (شرح روش‌ها، اهداف و ماهیت داده‌ها و اطلاعات جمع‌آوری شده)؛
۳. روش‌های ارزیابی در صورت وجود (نحوه استفاده از اطلاعات به‌دست‌آمده از برنامه نظارت)؛
۴. اقدامات بهبودی و ترمیمی در صورت وجود یا برنامه‌ریزی شده تاکنون؛

ارزیابی حذف سایت رامسر از فهرست موترو

۵. موفقیت اقدامات بهبودی، ترمیم یا نگهداری (در صورتی که با موارد ذکر شده در بخش یک این پرسشنامه متفاوت باشد)؛
 ۶. روش‌های پیشنهادی نظارت و ارزیابی (در صورتی که با آنچه در بخش یک این پرسشنامه قرار دارد متفاوت باشد)؛
 ۷. تا چه اندازه اجزای محیط‌زیستی، فرآیندها و خدمات سایت بازیابی یا حفظ شده‌اند (ارائه جزئیات)؛
 ۸. دلایل خروج از فهرست موترو
 ۹. وضعیت فرآیندهای مداخله‌گر مشابه (فرآیندهای تحت سایر توافق‌نامه‌های زیست‌محیطی چندجانبه)؛
 ۱۰. اقداماتی که طرف قرارداد برای حفظ ویژگی محیط‌زیستی سایت با شاخص‌های مشخص برای پیگیری انجام خواهد داد،
 ۱۱. لیست پیوسته‌ای بیشتر (در صورت وجود).
- در حال حاضر ۴۹ سایت از ۲۷ کشور جهان در فهرست موترو قرار دارد. بیشترین سایت‌های

جدول ۱- سایت‌های موجود در فهرست مونترو در جهان (Ramsar/c,2018)

ردیف	کشور	نام سایت	تاریخ ورود به فهرست مونترو	توسعه صنعتی نابینار	مدیریت نابینار تالاب	تیرساخت‌ها	توسعه نابینار	مدیریت ناگزیر آب کم‌کمیت	آب تالاب	تغییرات آب هوایی و خاک‌سلی	پرورش نامشروع از آب	منابع زنده	پرورش نامشروع از آب	توسعه کشاورزی نابینار	توسعه شهری نابینار	حق آبه	تخصیص نامناسب آب و	
۱	Argentina	Laguna de Llancanelo	۰۲/۰۷/۲۰۰۱	*	*													
۲	Austria	Donau-March-Thaya- Auen*	۰۴/۰۷/۱۹۹۰		*													
۳	Belgium	De Ijzerbroeken te Diksmuide	۲۲/۱۲/۱۹۸۷		*													
۴		Schorren van de Beneden Schelde	۲۲/۱۲/۱۹۸۷		*													
۵	Bulgaria	Durankulak Lake	۱۶/۰۶/۱۹۹۳		*								*					
۶		Srebarna	۰۲/۰۴/۱۹۹۲		*								*					
۷	Chile	Carlos Anwandter Sanctuary	۰۶/۱۰/۲۰۰۶		*								*					
۸	Colombia	Sistema Delta Estuarino del Rio	۲۳/۰۳/۲۰۱۵		*								*					
۹	Costa Rica	Palo Verde	۱۶/۰۶/۱۹۹۳		*								*					
۱۰	Croatia	Nature Park Kopacki rit	۲۹/۰۳/۲۰۰۵		*								*					
۱۱		Litovelské Pomoraví	۰۱/۰۱/۱۹۹۷		*								*					
۱۲	Czech Republic	Floodplain of lower Dyje River	۰۱/۰۱/۱۹۹۹		*								*					
۱۳		Poodří	۰۱/۰۱/۱۹۹۹		*								*					
۱۴		Trebon fishponds	۰۱/۰۱/۱۹۹۴		*								*					
۱۵	Congo	Parc national des Mangroves	۰۱/۰۱/۲۰۰۹		*								*					
۱۶		Parc national des Virunga	۰۱/۰۳/۲۰۱۴		*								*					
۱۷	Denmark	Ringkobing Fjord	۰۱/۰۱/۱۹۹۰		*			*										
۱۸	Egypt	Lake Bardawil	۰۴/۰۷/۱۹۹۰		*			*								*		
۱۹		Lake Burullus	۰۴/۰۷/۱۹۹۰		*			*										
۲۰	Germany	Wattenmeer, Ostfriesisches	۰۴/۰۷/۱۹۹۰		*													
۲۱	Greece	Amvrakikos gulf	۰۴/۰۷/۱۹۹۰		*			*			*							
۲۲		Axios, Loudias, Aliakmon Delta	۰۴/۰۷/۱۹۹۰		*			*			*							
۲۳		Kotychi lagoons	۰۴/۰۷/۱۹۹۰		*			*			*							
۲۴		Lake Vistonis, Porto Lagos	۰۵/۰۷/۱۹۹۰		*			*			*							
۲۵		Lakes Volvi & Koronia	۰۶/۰۷/۱۹۹۰		*			*			*							
۲۶		Messolonghi lagoons	۰۷/۰۷/۱۹۹۰		*			*			*							
۲۷		Nestos delta & adjoining lagoons	۰۷/۰۷/۱۹۹۰		*			*			*							
۲۸	Guatemala	Parque Nacional Laguna	۱۶/۰۶/۱۹۹۳		*								*					
۲۹	India	Keoladeo National Park	۰۴/۰۷/۱۹۹۰		*			*			*							
۳۰		Loktak Lake	۱۶/۰۶/۱۹۹۳		*			*			*							
۳۱		Anzali Wetland Complex	۳۱/۱۲/۱۹۹۳		*			*			*							
۳۲	Iran	Hamun-e-Puzak, south end*	۰۴/۰۷/۱۹۹۰		*			*			*							
۳۳		Hamun-e-Saberi & Hamun-e-Helmand	۰۴/۰۷/۱۹۹۰		*			*			*							
۳۴		Neiriz Lakes & Kamjan Marshes	۰۴/۰۷/۱۹۹۰		*			*			*							
۳۵		Shadegan & Khor Musa	۱۶/۰۶/۱۹۹۳		*			*			*							
۳۶		Shurgol, Yadegarlu	۰۴/۰۷/۱۹۹۰		*			*			*							
۳۷		Hawizeh Marsh	۲۸/۰۴/۲۰۱۰		*			*			*							
۳۸	Jordan	Azraq Oasis	۰۴/۰۷/۱۹۹۰		*			*			*							
۳۹	Nicaragua	Sistema de Humadales	۱۵/۰۱/۲۰۰۷		*			*			*							
۴۰	Senegal	Réserve Spéciale de Faune	۰۱/۰۱/۲۰۰۹		*			*			*							
۴۱	South Africa	Blesbokspruit	۰۱/۰۱/۱۹۹۶		*			*			*							
۴۲		Orange River Mouth	۰۱/۰۱/۲۰۰۹		*			*			*							
۴۳	Spain	Doñana	۰۴/۰۷/۱۹۹۰		*			*			*							
۴۴		Las Tablas de Daimiel	۰۱/۰۱/۲۰۰۹		*			*			*							
۴۵	Tunisia	Ichkeul	۰۴/۰۷/۱۹۹۰		*			*			*							
۴۶	Uganda	Lake George	۰۴/۰۷/۱۹۹۰		*			*			*							
۴۷	United Kingdom	Ouse Washes	۱۸/۰۷/۲۰۰۰		*			*			*							
۴۸		The Dee Estuary	۰۴/۰۷/۱۹۹۰		*			*			*							
۴۹	U.S.A	Everglades National Park	۱۶/۰۶/۱۹۹۳		*			*			*							

شکل ۱- نمودار وفور تالاب های فهرست مونترو در کشورهای عضو کنوانسیون رامسر

تالاب های ایران در فهرست مونترو

دریاچه های هامون صابری و هیرمند، دریاچه های نیریز و کمجان، سایت شادگان، دریاچه های شورگل، یادگارلو و دورگه سنگی از تالاب های بین المللی کشور در فهرست مونترو هستند. بررسی ها نشان می دهد بسیاری از تالاب های کشور که بخش زیادی از آن ها در سطح بین المللی نیز شناخته شده است در اثر سوء مدیریت در تخصیص آب یا حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی، در معرض نابودی و خشک شدن یا از دست دادن عملکردهای بوم شناختی خود قرار دارند که پیامدهای تداوم آن می تواند به نابودی پرندگان نادر و حفاظتی، کاهش تنوع و غنای آبزیان بومی و گسست ارتباط تاریخی حاشیه نشینان تالاب با خدمات تالابی منجر شود. متأسفانه مداخلات مخاطره آمیز بسیاری همچون صدور مجوزهای قانونی شکار، سیاست های راه سازی باهدف کوتاه کردن مسیر دسترسی، اجرای طرح های کشاورزی

در حال حاضر ۴۱ تالاب تحت عنوان ۲۵ سایت با مساحت بالغ بر ۱ میلیون و ۴۰۰ هزار هکتار در فهرست کنوانسیون رامسر قرار دارد (جدول ۲) و هم اکنون از این مجموعه ۶ سایت به دلایل مختلف به فهرست مونترو راه یافته است. قدیمی ترین پیکره های آبی کشور در این فهرست مربوط به ۷ سایت مشتمل بر ۱۸ پیکره ی آبی است که در سال ۱۳۵۴ (برابر با ۱۹۷۵) به این فهرست وارد شدند. جدیدترین تالاب کشور در فهرست رامسر، دریاچه ی زریوار است که در سال ۱۳۹۸ (برابر با ۲۰۱۹) به فهرست کنوانسیون رامسر راه یافت. از طرفی بزرگ ترین پهنه ی آبی کشور در فهرست رامسر دریاچه ی ارومیه با وسعت حدود ۴۸۰ هزار هکتار و کوچک ترین تالاب کشور در این فهرست، لپوی فریدون کنار با وسعت ۴۸ هکتار است (Bagherzadeh Karimi and Rouhany, 2007). مجموعه تالابی انزلی، سایت هامون پوزک،

آب بر، بهره‌گیری از تالاب به‌عنوان مخزن آب کشاورزی در دسترس، واردکردن گونه‌های غیربومی گیاهی و جانوری، احداث و توسعه مزارع پرورش میگو در حاشیه تالاب‌ها، شرایط تالاب‌های کشور، بویژه تالاب‌های بین‌المللی

را در شرایط پر تنش و نگران‌کننده‌ای قرار داده است و میزان آسیب‌پذیری بسیاری از تالاب‌ها به گونه‌ای افزایش یافته است که توان تاب‌آوری طبیعی در مقابل خشکسالی‌ها و کمبود بارش‌های ادواری را از دست داده‌اند.

جدول ۲- تالاب‌های ایران در فهرست رامسر و مونترو

ردیف	سایت	ورود به کنوانسیون رامسر	ورود به فهرست مونترو	خروج از فهرست مونترو	دلایل ورود به فهرست مونترو
۱	شبه‌جزیره میانکاله، خلیج گرگان و آب بندان های لپوی زاغمرز	۱۳۵۴/۴/۲			
۲	آلاگل، آلمانگل، آچی‌گل	۱۳۵۴/۴/۲	۱۳۷۲	۱۳۸۸	شکار غیر مجاز و برداشت بیش از حد از منابع- توسعه آبی‌ری پروری
۳	مجموعه تالاب انزلی	۱۳۵۴/۴/۲	۱۳۷۲/۱۰/۱۰		شکار غیر مجاز-یوتریفیکاسیون-تغییر سطح آب
۴	کولاب بندرکیشهر و دهانه سفیدرود	۱۳۵۴/۴/۲			
۵	دهانه رودهای گز و حرا	۱۳۵۴/۴/۲			
۶	دهانه‌رودهای شور و شیرین و میناب	۱۳۵۴/۴/۲			
۷	آب بندان های فریدونکنار، اذربان و سرخ رود	۱۳۵۴/۴/۲			
۸	گاؤ خونی	۱۳۵۴/۴/۲			
۹	گمیشان	۱۳۵۴/۴/۲			
۱۰	خلیج گواتر و حور باهو	۱۳۷۸/۸/۱۰			
۱۱	هامون صابری و هامون هیرمند	۱۳۵۴/۴/۲	۱۳۶۹/۴/۱۳		عدم تخصیص آب
۱۲	هامون پوزک	۱۳۵۴/۴/۲	۱۳۶۹/۴/۱۳		عدم تخصیص آب
۱۳	خور خوران	۱۳۵۴/۴/۲			
۱۴	قورچکل	۱۳۵۴/۴/۲			
۱۵	قوپی	۱۳۵۴/۴/۲			
۱۶	ارومیه	۱۳۵۴/۴/۲			
۱۷	پریشان و دشت ارژن	۱۳۵۴/۴/۲			
۱۸	نیریز و کمجان	۱۳۵۴/۴/۲	۱۳۶۹/۴/۱۳		تخلیه پساب کشاورزی
۱۹	شادگان، خورالامیه، خور موسی	۱۳۵۴/۴/۲	۱۳۷۲/۳/۲۶		آلودگی شیمیایی-زهکشی-توسعه کشاورزی
۲۰	جزیره شیدور	۱۳۷۸/۱۰/۸			
۲۱	شورگل، یادگارلو و دورگه سنگی	۱۳۵۴/۴/۲	۱۳۶۹/۴/۱۳		اقدامات نظامی-خشکسالی-آلودگی
۲۲	کانی برازان	۱۳۸۹/۱۰/۲۷			
۲۳	چغاخور	۱۳۸۸/۱۲/۱۲			
۲۴	امیر کلايه	۱۳۵۴/۵/۴			
۲۵	زربوار	۱۳۹۷/۱۱/۱۳			

نتیجه‌گیری

بهبود شرایط محیط‌زیستی ۶ سایت ایران در فهرست مونترو و تنظیم لوایح فنی برای خروج این تالاب‌ها از فهرست یادشده صورت گیرد. بررسی‌های اخیر نشان داده است هنوز برخی از تالاب‌های کشور در فهرست مونترو از ارزش زیستگاهی قابل توجهی برخوردارند و نقش و عملکرد فراملی خود را بازی می‌کنند. ضروری است کمیته ملی کنوانسیون رامسر در کشور از حمایت مالی بهتری برخوردار شود تا بتواند پیشران چنین تحولی باشد. این نهاد به سبب ضعف در قدرت اجرایی، دستاوردهای چندان اثربخشی نداشته است و نتایج عملکرد این کمیته تنها در حد تئوری، پیش رفته است. بنابراین پیشنهاد می‌شود با استفاده از روش‌های مختلف تصمیم‌گیری، مدل‌سازی، برنامه‌ریزی خطی، روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره، نمونه‌برداری و مطالعات آزمایشگاهی در زمینه آلودگی و بهبود کیفیت آب در سایت‌های آسیب‌دیده، تلاشی همه جانبه و فراگیر توسط پژوهشگران علاقه‌مند به محیط‌زیست کشور در دستور کار قرار گیرد.

تالاب‌های کشور فراهم کننده خدمات اکوسیستمی متعددی برای کشور و جامعه محلی وابسته به آن هستند. عملکرد برخی از تالاب‌های کشور به سبب حمایت از پرندگان مهاجر آبی، فراملی است و سبب شده است ۴۱ تالاب کشور با ۲۵ عنوان به فهرست کنوانسیون رامسر راه یابد. با این وجود ضعف مدیریت حفاظتی از تالاب‌ها به سبب سد سازی‌ها در یک دوره تاریخی، توسعه صنعتی، شهری و کشاورزی نامتعادل، برداشت نامتوازن آب‌زیان و شکار غیرمجاز، برشایستگی عضویت برخی از تالاب‌های کشور در فهرست رامسر اثرگذار باشد و آن‌ها را به فهرست مونترو وارد کند. چنین رخدادی برای کشوری که مسبب شکل‌گیری این کنوانسیون و میزان آب بوده است و نام کنوانسیون وابسته به این کشور است از حیث اعتبار بین‌المللی نیز در خور توجه است. پس ضمن توجه به ارتقاء کیفیت تالاب‌های کشور، بخصوص تالاب‌های فهرست کنوانسیون رامسر، لازم است اهتمام ملی و پشتیبانی فنی و کارشناسی توسط دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی محیط‌زیستی، نسبت به

منابع

montreux_max_.htm.

8. Ramsar/C1, (2021). ABOUT THE CONVENTION ON WETLANDS (number and area of wetlands). <https://www.ramsar.org/>.
9. Ramsar Convention Secretariat (1971) https://www.ramsar.org/sites/default/files/Documents/library/ramsar-sites_criteria_eng.pdf.
10. Ramsar, C. (2009). what are criteria main ramsar [Online]. Available: <http://archive.ramsar.org/cda/en/ramsar-about-faqs>.
11. Ramsar, C2. (2021). Annotated List of Wetlands of International Importance Iran (Islamic Republic of). <https://www.ramsar.org/wetland/iran-islamic-republic-of>.
12. Ramsar/C. (2019). The List of Wetlands of International Importance [Online]. Available: <https://www.ramsar.org/sites/default/files/documents/library/sitelist.pdf>.
13. Ramsar, C. (2015). Montreux Record – Questionnaire. <https://www.ramsar.org/document/montreux-record-questionnaire>.
14. Ramsar, C. (2018). Report of the Secretary General pursuant to Article 8.2 concerning the List of Wetlands of International Importance. <https://www.ramsar.org/document/cop13-doc12-report-of-the-secretary-general-pursuant-to-article-82-concerning-the-list-of>.

۱. دبیری، فرهاد؛ برهان ریاضی، فرانک طاهری یزدی. (۱۳۹۳). وضعیت اجرایی کنوانسیون رامسر در ایران. پایداری، توسعه و محیط‌زیست، دوره اول، شماره ۲، پاییز ۹۳.
۲. رضایی قوام‌آبادی، م. ح. و سنایی پور، س. (۱۳۹۲). بررسی حقوقی پایداری ایران به تعهد استفاده معقول از دریاچه‌ی ارومیه با تأکید بر کنوانسیون رامسر. مجله‌ی مطالعات حقوقی دانشگاه شیراز، ۵، ۱۰۹-۱۴۰.
3. Bagherzadeh karimi, M. and Rouhany, M. (2007). Directory of Iranian Wetlands Designated under the Ramsar Convention, Rouzen, Tehran. 120p.
4. Gaget, E., Le Viol, I., Pavón-Jordán, D., Cazalis, V., Kerbiriou, C., Jiguet, F., ... & Galewski, T. (2020). Assessing the effectiveness of the Ramsar Convention in preserving wintering waterbirds in the Mediterranean. Biological Conservation, 243, 108485.
5. Ramsar, C. (2020). list-of-wetlands-of-international-importance-included-in-the-montreux-record. <https://www.ramsar.org/document/list-of-wetlands-of-international-importance-included-in-the-montreux-record>.
6. Ramsar/C. (2007). The Montreux Record and the Ramsar Advisory Missions. <https://www.ramsar.org/sites/default/files/.../info2007-06-e.pdf>.
7. Ramsar, C. (2010). about Montreux Record [Online]. Available: http://www.ramsar.org/about/about_